

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

Қоршаған ортаның бала дамуына әсері

ЖАРИЯЛАНДЫ
31.12.2024СІЛТЕМЕ
https://bilimger.kz/174299/

Ашембекова Мариям Шакеновна

Лауазымы тәрбиеші

Жамбыл облысы, Мойынқұм ауданы

Ақбота бөбекжай балабақшасы

Кіріспе

Қоршаған орта – адамның өмірінде ерекше маңызы бар факторлардың бірі. Ол адамның денсаулығына, психологиясына, білім алуына және әлеуметтенуіне тікелей әсер етеді. Әсіресе, баланың дамуында қоршаған ортаның рөлі аса маңызды. Балалық шақта қалыптасқан дағдылар мен қасиеттер, баланың тұлғалық дамуы оның өмірінің келешегі мен сәттілігіне әсер етеді. Баланың өмір сүру ортасы, отбасы, балабақша, мектеп, қоғам – бәрі де бала дамуына өз ықпалын тигізеді. Бұл мақалада қоршаған ортаның бала дамуына әсері, оның психологиялық, әлеуметтік және эмоционалдық дамуына ықпалы талқыланады.

1. Қоршаған орта және бала денсаулығы

Қоршаған орта баланың денсаулығына тікелей әсер ететін негізгі факторлардың бірі болып табылады. Балалардың дұрыс физикалық дамуы үшін таза ауа, қауіпсіздік, санитарлық-гигиеналық жағдайлар маңызды рөл атқарады. Дені сау бала үшін қоршаған ортада қолайлы жағдайлар болуы тиіс.

- Таза ауа мен табиғатқа қатынас:** Баланың табиғатпен үнемі байланыста болуы оның жан-жақты дамуы үшін маңызды. Таза ауада серуендеу денсаулықты нығайтып, баланың физикалық дамуына зор үлес қосады. Бұл тыныс алу жүйесін жақсартып, ағзаның оттегімен қамтамасыз етілуін арттырады. Сонымен қатар, таза ауада уақыт өткізу иммунитетті күшейтіп, түрлі аурулардың алдын алуға көмектеседі. Табиғаттағы серуендер мен

бақылаулар балаларға қоршаған орта туралы білім беріп қана қоймай, олардың эмоционалдық жағдайына да оң әсер етеді. Табиғаттың сұлулығы мен тыныштығы баладағы стресс пен алаңдаушылықты азайтып, олардың өзін еркін әрі жайлы сезінуіне ықпал етеді. Сонымен бірге, табиғатқа шыққан кезде балалар өсімдіктер мен жануарларды бақылау арқылы олардың ерекшеліктерін түсініп, табиғатты қорғауға деген сүйіспеншілікті қалыптастырады. Бұл экологиялық тәрбие берудің маңызды бөлігі болып табылады. Осындай тәжірибелер балаға табиғатқа қамқорлық жасауды үйретіп, жауапкершілік сезімін дамытады.

- **Экологиялық жағдай:** Қоршаған ортаның экологиялық тазалығы балалардың денсаулығы үшін аса маңызды. Ластанған ауа, су немесе топырақ балалардың ағзасына зиян тигізіп, түрлі ауруларға шалдығу қаупін арттырады. Балабақшада экологиялық таза аймақты қамтамасыз ету, балалардың таза ауада көбірек уақыт өткізуіне жағдай жасау маңызды. Сонымен қатар, экологиялық мәдениетті тәрбиелеу арқылы балаларды табиғатты қорғауға, қоршаған ортаға ұқыпты қарауға баулу қажет. Бұл болашақ ұрпақтың денсаулығын сақтау мен экологиялық сананы қалыптастырудың негізі болып табылады.

2. Қоршаған орта және бала психологиясы

Қоршаған орта бала психологиясына терең ықпал етеді. Бала дүниені қоршаған ортадан, адамдардан, түрлі жағдайлардан үйренеді. Қоршаған ортаның әртүрлі факторлары баланың психологиялық дамуына әсер етіп, оның дүниетанымын, мінез-құлқын қалыптастырады.

- **Отбасы:** Отбасы бала дамуында өте маңызды рөл атқарады. Бала алғашқы білім мен тәрбиені отбасыдан алады, әрі ата-анасының қолдауымен оның психологиялық және эмоционалды жағдайы қалыптасады. Махаббат пен қамқорлық балаға өзін-өзі бағалауды арттырып, жеке тұлға ретінде қалыптасуына көмектеседі. Отбасындағы қатынас балаға психологиялық қауіпсіздік сезімін береді, бұл оның сенімділігін және өзара түсіністік қабілетін жақсартады. Ата-ананың тәрбие әдістері де баланың мінез-құлқына ықпал етеді. Қатаң тәртіп, дау-жанжал немесе махаббатсыздық баланың психикасына теріс әсер етіп, оның әлеуметтік дағдыларының дұрыс қалыптасуына кедергі келтіруі мүмкін. Ал, жылы, қолдау көрсететін отбасы жағдайы баланың эмоционалды дамуына әсер етіп, сенімділік пен ашықтықты арттырады. Түсіністікпен қарап, баланың қателіктерін дұрыс қабылдау оның дұрыс дамуына және болашақта табысты болуы үшін маңызды.
- **Балабақша:** Балабақша – бала психологиясына әсер ететін маңызды кезең. Бұл ортада бала өзіндік жеке тұлға ретінде дамып, өзіне сенімділік пен

жауапкершілік сезімін қалыптастырады. Балабақшадағы қарым-қатынас тәжірибесі балаларға басқа адамдармен дұрыс байланыс орнатуды, эмоциялар мен сезімдерді басқаруды үйретеді. Педагогикалық орта балаларға психологиялық қолдау көрсетіп, олардың шығармашылық қабілеттерін дамытып, өз пікірлерін еркін айтуға мүмкіндік береді. Балабақшадағы тәрбие әдістері балалардың мінез-құлқын, әлеуметтік дағдыларын, сондай-ақ дүниетанымын қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Мұнда бала топта басқа балалармен бірге уақыт өткізіп, ортақ іс-әрекетке қатыса отырып, өзін-өзі тану және басқа адамдарды түсіну дағдыларын дамытады. Балабақшада көрсетілген қолдау мен тәрбие балаға өзін еркін сезінуге, қоршаған ортамен жақсы қарым-қатынас жасауға мүмкіндік береді, бұл оның болашақта қоғамда табысты болуына негіз қалайды.

- **Әлеуметтік орта:** Қоршаған әлеуметтік орта – қоғамдағы адамдар, олардың мәдениеті мен құндылықтары да бала психологиясына әсер етеді. Бала айналасындағы адамдардың іс-әрекеттерін бақылап, қоғамдағы өзіндік рөлін ұғына бастайды. Әлеуметтік ортаның әсері арқылы бала өзін дұрыс бағалауды, қарым-қатынас жасау мен қоғамдағы орны туралы түсінік алады.

3. Қоршаған орта және баланың әлеуметтік дамуы

Қоршаған орта бала әлеуметтік дамуына да әсер етеді. Әлеуметтік дағдылар мен қатынастар баланың психологиялық дамуын толықтырады. Бала қоршаған ортадағы адамдармен, топпен және қоғаммен әрекеттескенде әлеуметтік құндылықтарды, моральдық нормаларды үйренеді.

- **Әлеуметтік қарым-қатынас:** Балабақша мен мектептегі балалармен қарым-қатынас балада әлеуметтік дағдыларды дамытуға мүмкіндік береді. Бала үлкендермен және құрбыларымен қарым-қатынас орнату арқылы қоғамдық өмірге бейімделеді. Бұл оның адамгершілік, әділеттілік, тәртіптілік сияқты қасиеттерін қалыптастыруға көмектеседі.
- **Қоғамдық орта:** Қоғамдағы жағдайлар да бала дамуына әсер етеді. Мысалы, балаларды еңбекке баулитын немесе қайырымдылыққа бағытталған қоршаған орта олардың әлеуметтік құндылықтар мен адамгершілік қасиеттерін дамытады. Егер бала қоғамдағы әділетсіздік немесе жақсы мен жамандықты көріп, түсінік алса, бұл оның әлеуметтік қарым-қатынасын реттеуге ықпал етеді.

4. Қоршаған орта және баланың шығармашылық дамуы

Қоршаған орта бала шығармашылығын дамытуда да маңызды рөл атқарады. Баланың айналасындағы физикалық кеңістік, ойындары, оқу құралдары мен материалдары оның

шығармашылық қабілеттерін арттыруға ықпал етеді.

- **Ойын және ойын алаңы:** Баланың дамуына ойындар мен еркін қозғалыс алаңдары үлкен әсер етеді. Қоршаған орта баланың қиялын дамытуға, шығармашылық ойлауын қалыптастыруға, жаңа білімдерді іздеуге түрткі болады. Ойын баланың жасына байланысты түрлі интеллектуалды, шығармашылық дағдыларын жетілдіруге көмектеседі.
- **Өнер мен шығармашылық әрекеттер:** Бала үшін қоршаған ортадағы сурет салу, ән айту, би билеу, қолөнермен айналысу сияқты шығармашылық әрекеттер маңызды. Егер балаға шығармашылық әрекеттер үшін қажетті құралдар мен орта ұсынылса, ол өз қабілеттерін жүзеге асыра алады.

Қорытынды

Қоршаған орта баланың дамуына тек физикалық тұрғыдан ғана емес, психологиялық және әлеуметтік тұрғыдан да терең ықпал етеді. Баланың өсіп-жетілу кезеңінде, оның айналасындағы орта оның мінез-құлқын, ойлау қабілеттерін, әлеуметтік дағдыларын қалыптастырады. Бала дамуы үшін оның қоршаған ортасы, яғни отбасы, білім беру мекемелері, табиғи орта және әлеуметтік жағдайлар маңызды рөл атқарады. Қоршаған ортадағы оң өзгерістер мен жағдайлар бала дамуына қажетті негіздер қалап, оның толыққанды тұлға ретінде қалыптасуына мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Жапанова Р. Н., Аширбекова Қ. С. МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРҒА ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУ ТӘСІЛДЕРІ – 2018. – №. 3. – С. 90-93.
2. Ғалиева А. Н., Ахметова Г. Б. Мектеп жасына дейінгі балаларға экологиялық тәрбие беру жұмысын ұйымдастыру.
3. Сұлтанбекова Ж. Х. Мектеп жасына дейінгі балаларға жан-жақты тәрбие берудің негіздері. – 2008.

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.